

РЕЦЕНЗИЯ

от: проф. д-р Дияна Димитрова Янкова,
департамент „Чужди езици и култури”, Нов български университет,
София

Относно: Конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“ по професионално направление 2.1. „Филология“, научна специалност „Граматика и историческа лингвистика – английски език“

Информация за конкурса

Конкурсът за заемане на академична длъжност „доцент“ по научна специалност 2.1. Филология (Граматика и историческа лингвистика – английски език) – е обявен за нуждите на катедра „Англицистика и американистика“, факултет „Класически и нови филологии“, СУ „Св. Климент Охридски” в ДВ, бр. 87, 19.10.2021 г.

Кратка информация за кандидатите в конкурса

Единствен кандидат в конкурса е главен асистент д-р Божил Петров Христов. Кандидатът е завършил специалност „Английска филология“ в СУ „Св. Климент Охридски” през 2007 г. и магистратура по „Общо и сравнително езиковедство” през 2008 г. в Оксфордския университет, Великобритания. През 2012 г. успешно защитава дисертационен труд на тема „Съгласуване, падежно управление и съюзно свързване на съществителни имена и местоимения” в Оксфордския университет и получава образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 2.1. „Филология“, научна специалност „Общо и сравнително езиковедство“.

Професионалното му развитие започва през 2005 г. като преводач и преподавател в езиков център „Летера“, езиков център „Космополит“, преводаческа агенция „Софита“. В периода 2008 – 2011 г. е лектор в различни колежи на Оксфордския университет, Великобритания, като води занятия по морфосинтаксис, прагматика и историческа лингвистика, упражнения по граматика, лекции по историческа лингвистика и методи за провеждане на езиковедски изследвания. От м. октомври 2011 г. е хоноруван, а от 2021 г. редовен преподавател в катедра „Англицистика и американистика“ в СУ „Св. Климент Охридски“.

Кандидатът има допълнителни квалификации по езиковедство, късен новоанглийски език, древни индоевропейски езици, немски език и култура, придобити в летни училища, организирани от авторитетни университети в Гърция, Германия, САЩ и Великобритания.

Д-р Божил Христов е спечелил внушителен брой научни стипендии: стипендия за отличен успех от СУ „Свети Кл. Охридски“ (2003-2007 г.), мемориална стипендия за езиковедско изследване на името на „Проф. Андрей Данчев“ от катедрата по „Англицистика и американистика“ към СУ и международна фондация „Св. Св. Кирил и Методий“ (2006-2007 г.), стипендия от фондация „Отворено общество“, Chevening/Външно министерство на Великобритания и Оксфорд за следване в магистърска програма по „Общо и сравнително езиковедство“ в Оксфорд (2007-2008 г.), стипендия от Jesus College, Оксфорд, и университет Триер, Германия, за посещение на летен курс по немски език и култура в университет Триер (2007 – 2008 г.), стипендия по

програма Scatcherd European Scholarship на Оксфордския университет – стипендия за следване в докторска програма по „Общо и сравнително езикознание“ (2208 – 2011 г.), финансиране от фонда на заместник-ректорите на Оксфордския университет за написване на докторската дисертация (2011 г.), стипендия по програма Фулбрайт за изследователска и преподавателска работа в катедрата по езикознание на Тексаския университет в гр. Остин, САЩ (2018 г.). Божил Христов също е получил и авторитетни отличия като награда от Jesus College, Оксфорд за получено отличие в магистърската програма по „Общо и сравнително езикознание“ (2008 г.), и награда за най-добър млад учен от ФКНФ, СУ „Свети Кл. Охридски“ (2017 г.).

Д-р Христов е член на Изпълнителния комитет на Международната асоциация по Лексикална функционална граматика (от 2019 г.); курсов ръководител на трети курс в специалност Английска филология на СУ (от 2013 г.); член на Контролния съвет на Фондацията за университетска англицистика и американистика (ФУАА) (от 2018 г.). Той е ръководител и рецензент на магистърски тези (в областта на английския и българския морфосинтаксис и съпоставително езикознание); организира кръжок за четене, превод и анализ на стари текстове (по-късно прераснал във факултативна и избираема дисциплина); участва в провеждането на кандидат-студентски и държавни изпити в СУ. Трябва да се отбележи, че той е и рецензент за програма Фулбрайт, на Journal of Linguistics, Cambridge, UK и на SKASE Journal of Theoretical Linguistics, Slovakia. Той е участвал с доклади в редица международни академични форуми (Великобритания: Единбург, Лондон, Йорк, Лийдс, Дърам; Дебрецен; Хонг Конг; Отава), и изнасял лекции в университети в Европа и САЩ (Саламанка, Испания; университет Рохемптън, Великобритания; Кьолнски университет, Германия; Тексаски университет, Остин, САЩ).

Изпълнение на изискванията за заемане на академичната длъжност

От приложените документи на кандидата се вижда, че той изпълнява и превишава количествените и качествените изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент“. Д-р Христов покрива минималните национални изисквания по чл. 26 от ЗРАСРБ и чл. 1а, ал. 1 от ППЗРАСРБ.

Оценка на учебно-преподавателската дейност

Гл. ас. д-р Божил Христов има над 15 години преподавателски опит, като 11 г. от тях в катедрата „Англицистика и американистика“, СУ „Св. Климент Охридски. Води лекции и семинарни занятия със студенти-бакалаври по практически английски език, практическа граматика, морфология, историческа лингвистика, история на английския език, анализ на староанглийски и средноанглийски текстове и преподава курса Принципи на лингвистичния анализ на студенти-магистри. Допълнителната му преподавателска и научна дейност включва участие в разработването на проект за електронно обучение в МП „Език и култура“, както и в бакалавърските програми на катедрата, организиране на студентски кръжоци, изнасяне на лекции и даване на консултации на студенти и докторанти в Тексаския университет, САЩ, изпълняване на функцията на дългогодишен курсов ръководител на трети курс, работа със студенти и докторанти в научноизследователски проекти, разработване на кандидат-студентски материали и държавни изпити, и др. Б. Христов участва активно в учебната и допълнителната преподавателска дейност на катедрата и давам висока оценка за неговата дейност.

Характеристика на представените научни трудове/публикации

В настоящия конкурс д-р Христов участва с научна продукция включваща общо 13 публикации, в т.ч. една основна монография на английски език “Grammaticalising the Perfect and Explanations of Language Change: Have- and Be-Perfects in the History and Structure of English and Bulgarian”, книга, публикувана на базата на защитен дисертационен труд за придобиване на научната степен „доктор“ със заглавие “Agreement and Case Assignment in the Context of Nominal Coordination and Beyond: A Lexical-Functional Grammar Account”, две глави в книги, три студии, и шест статии в научни списания и в сборници от конференции, като голяма част от тях са публикувани в авторитетни издания като OUP, или са индексирани в световни бази данни като Scopus или Web of Science. Смятам, че представената научна продукция е достатъчна за участие в обявения конкурс и отговаря на професионалното направление и научната специалност, в която е обявен.

Представената основна монография за настоящия конкурс е „Grammaticalising the Perfect and explanations of language change Brill 2020“. От заглавието на монографията става ясно, че интересът на автора силно клони към теоретично осветляване на категорията „перфект“ като общоезиков феномен. От една страна той обсъжда процесите на граматикализация в английския и българския език, а от друга – теориите за езикова промяна. Конкретният анализ на езиковия материал се използва не само за съпоставка, но и проследява диахронното развитие на перфектните форми в двата езика. Особеното тук е, както разбираме, че в историята на английския перфектът с гл. *съм* (be) отстъпва за сметка на *имам* (have), а в български – напротив, перфектът с *имам* исторически е с ограничено разпространение. Този факт разширява диапазона на изследването и към езикова типология.

Свидетелство за това, как се е справил авторът с внушителния обем изследователски задачи, е публикуването на монографията в престижното нидерландско академическо издателство Brill, където ръкописите се одобряват от специалисти със световна известност.

Монографията съдържа 8 глави и Заключение. В първите теоретични глави д-р Христов поставя основния въпрос за ролята на функционалната натовареност за езиковата промяна. Става дума за телеологичните обяснения, господствали до неотдавна в историческата лингвистика. Авторът се обявява против изключително вътрешносистемните причини за езикова промяна като напр. запазване на формалния контраст (с. 31). Вместо това, чрез анализ на примери от английски, немски и български той защитава тезата за „невидимата ръка“. Същността на този механизъм е социолингвистична и се фокусира върху специфичния контекст, в който даден контраст се запазва или неутрализира. Процесът на закрепване на един или друг вариант в даден социум не може да се предскаже, тъй като е сума от индивидуални решения. Сумарно обаче инициаторът на промяна остава „невидим“. По цитат от Келер (с. 13) механизмът на невидимата ръка е „unintended causal effect of an intentional human action“. Заключение на автора е, че въпреки различните предпоставки на двата подхода, в крайна сметка резултатите от тях са съпоставими (с. 31).

Намирам основния принос на монографията в прецизните анализи на над 400 примера в глави 4, 5, 7 и 8. Примерите са от старо- и средноанглийски, съвр. английски, както и

от български в съпоставка с македонски и руски, където е възможно.

Тъй като един от изводите от историческия англ. материал е, че изместването на *съм* от *имам* не разрешава евентуални двусмислия (т.е. функционалното обяснение не е валидно), д-р Христов споменава и сценария с възможно скандинавско влияние. Във връзка с този коментар (с. 144) бих искала да отбележа, че подобно изместване също е свързано с реинтерпретация, както и в процесите на граматикализация. Освен това, ако говорим за средноанглийския период, не е убедително да се позоваваме на билингвизъм в северните райони, тъй като още при второ поколение на имигранти билингвизмът изчезва.

В гл. 6 е представена кратка история на перфекта в немски, където *съм* като спомагателен глагол се запазва. Гл. 8 е посветена на детайлен анализ на примери от Троянска притча (14 в.), Троянски дамаскин (17 в.) и История славянобългарска (18 в.). Изводът на Б. Христов е, че перфектът с *имам* не показва забележима степен на граматикализация в изследваните текстове (с. 323).

Постижение на монографията според мен е съчетаването на прецизен анализ на микроравнище с принципите на езикова промяна. На места съществуващите анализи изглеждат основателно реинтерпретирани и така допринасят за изчистване на картината на макроравнище, а именно: как се разполагат перфектните форми с *имам* и *съм* в граматическите системи на разглежданите езици. Съгласна съм с изброените в Заключението приносни моменти (с. 329-330): за появата в англ. на страдателна форма с *get*, откриването на различните тенденции за отпадане на морф. маркери в зависимост от контекста (страдателна или перфектна конструкция), за ролята на маркирането при синтактическо двусмислие. Интересно е наблюдението, че разликите между англ. и бълг. могат да бъдат изведени от факта, че в славянските езици съществува активно минало причастие, докато в германските такава форма няма.

В Заключението се подчертава изключителната сложност на факторите, влияещи на процесите на граматикализация. В този смисъл изследването е свидетелство за непродуктивността на езиковедски подходи, твърде много разчитащи на повърхностни паралели. Докато от когнитивна гледна точка между глаголите *have* и *be / имам* и *съм* има парадигматична връзка (срв. Benveniste, 1971 *Problems in general linguistics*), категориите, които ги съдържат, придобиват свои функции на фона на мрежа от други релевантни конструкции.

В реабилитационния си труд Б. Христов се проявява като ерудиран лингвист, който твърдо следва доказателствения материал и внимателно пресява използваната литература. Забележителен е броят на цитираните източници – над 300 заглавия от наши, славянски и западни автори.

Излязлата през 2021 г. книга „Съгласуване и падежно управление в контекста на съюзно свързани съществителни имена и местоимения и извън него“ е в основната си част осъвременен и допълнен вариант на докторската дисертация на кандидата. Изследването е в рамките на Лексикалната функционална граматика. Вижда се, че още тук съпоставката на английски и български дава много добри резултати. Българският материал в гл. 4 *Ellipsis and closest-conjunct agreement* подкрепя предложеното от д-р Христов разширение на границите на описателния граматически модел (вж също статията *Ellipsis and single conjunct agreement* от 2014 г.). Трябва да се подчертае, че

преди него моделът на Лексикалната функционална граматика (ЛФГ) не е бил прилаган към български материал. Това вероятно обяснява някои неподходящи преводи на английските термини в обширното резюме на български в края на книгата (с. 312 – *свойства* за “features”).

Тъй като конкордът и индексът са теоретични конструкти, а не присъщи черти на т.нар. контролър и съответно на съгласуването (които също са теоретични конструкти), понятието „свойство“ не е особено адекватно на съдържанието на термините; може би превод като *характеристики* би бил по-уместен. На с. 343 е използвана думата „признак“ като синоним на „свойства“, но тя е синоним по-скоро на „характеристика“.

Струва ми се също, че докато „реципрочни глаголи“ е възможно название, то като свободно словосъчетание „реципрочни лексеми“ (с. 344) звучи странно. Проблемът с превода на чужди термини е всеобщ и едва ли може да бъде решен от един лингвист.

Усвоените тънкости на подхода ЛФГ позволява на Б. Христов да се заеме с написването на обширна обзорна студия върху приложението на този подход за описание на славянските езици (LFG and Slavic languages). Разгледани са следните теми:

- Lexical categories and the morphology-syntax interface
- Concord and index features and mismatched nouns
- Agreement and case assignment in a constraintbased setting
- Constituent structure, the encoding of grammatical functions and information structure
- Passives and related constructions
- Pro-drop, subjectless and impersonal constructions
- Copular constructions
- Clitics and clitic placement
- Negation and negative concord
- Distance distributivity
- Issues in coordination
- Anaphoric control

Въпреки, че студията е обзорна, смятам, че тя съдържа и приносен момент. На първо място това са анализите на български примери, приведени за съпоставка с изоморфни структури в други славянски езици. Освен това е направено сравнение между подхода на Лексикалната функционална граматика и други подходи (срв. раздела *LFG analyses in the context of other frameworks*).

Същото важи и за главата „Безлични конструкции“, която ще бъде включена в сборника *Oxford Guide to the Slavonic Languages*. Може да се каже, че характерна черта на изследователския почерк на Б. Христов е съчетаването на прецизен формален анализ на конкретни примери със фин усет за нюансите на значението и ролята на контекста.

В статиите „Verbal and nominal uses of interjections and particles in contemporary colloquial Bulgarian.“ и „The role of pragmatics and context in the development of perfect constructions with *съм* (sâm, ‘be’) and *имам* (imam, ‘have’) in English and Bulgarian“ кандидатът спира вниманието си именно върху прагматиката.

Научните публикации показват последователност и системност в свързаните езиковедски области, в които работи д-р Христов, и научните му приноси се открояват в анализа на развитието на перфектните конструкции и глаголните и именни употреби

на междуметия и частици в английски и български, типологията на граматическите категории в двата езика, прилагането на лексикалната функционална граматика при съгласуването и падежното управление, както и при описанието и тълкуването на граматически явления в английски и в славянските езици, и разработките за преподаването на историята на английския език, базирано на световните тенденции в тази област.

Д-р Христов демонстрира сериозни интереси в областта на специализацията си, впечатляващи публикации в авторитетни списания и издателства, богата биография като преподавател и лектор в България и чужбина. Давам положителна оценка за неговите научно-приложни приноси, свързани с историческата лингвистика, със сравнителните изследвания на английската и българската граматика, граматическата адаптация на нови заемки в български от английски, както и усъвършенстване на преподаването на историческа лингвистика във ВУЗ.

Заклучение

Всички критични бележки и препоръки в никакъв случай не омаловажават безспорно огромния труд на кандидата при обработката на изследвания материал и постигнатите резултати. На основание на посочените достижения на д-р Божил Петров Христов категорично заявявам моята **положителна** оценка на цялостната му академична и изследователска дейност и препоръчвам на уважаемия Академичен съвет да бъде избран за „доцент“, в професионално направление 2.1. „Филология“, научна специалност „Грамматика и историческа лингвистика – английски език.

08.02.2022 г.

проф. д-р Дияна Янкова